

KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ PARLAMENTER ASAMBLESİ
KEİPA

ULUSLARARASI SEKRETERYA

Doc.: GA52/CC51/REP/18/tr

KEİPA GENEL KURULU ELLİ İKİNCİ OTURUMU

KÜLTÜR, EĞİTİM VE SOSYAL İŞLER KOMİSYONU

RAPOR*

“KEİ Bölgesindeki Turizmin Kalkınmasında Mevcut ve Gelecek Beklentileri”

Rapörtör: Sn. Ioan VULPESCU, Komisyon Üyesi (Romanya)

* *Metin Kültür, Eğitim ve Sosyal İşler Komisyonunun 2 Ekim 2018'de Sofya'da düzenlenen Elli Birinci Toplantısında ele alınmış ve Genel Kurulun 28 Kasım 2018'de Erivan'da düzenlenen Elli İkinci Oturumunda onaylanmıştır.*

I. GİRİŞ

1. Son on yılda turizm sektörü daha önce görülmemiş bir büyüme yaşamış ve dünyadaki en hızlı büyüyen ekonomik sektörlerden biri haline gelmiştir. Aynı zamanda, birçok gelişmekte olan ülke için, petrol ihracatına, gıda ürünlerine ya da otomobillere bazen denk ya da daha fazla miktarda gelirin elde edildiği ana gelir kaynaklarından birini temsil etmektedir.

2. Seyahat ve turizmin küresel ekonomiye doğrudan ekonomik katkısı, 2017 yılında yaklaşık 2.57 trilyon ABD doları olmuştur. Turizm sektörü, dünyanın en büyük ve en çeşitlilik arzeden sektörlerinden biri olmakla birlikte, küresel GSYİH'nın % 5'ine tekabül etmekte ve toplam küresel hizmetler ticaretinin % 25'inden fazlasını sağlamaktadır.

3. Turizm endüstrisi aynı zamanda dünyanın en büyük istihdam sağlayan sektörlerinden biridir. Turizm, kapsayıcı sosyo-ekonomik büyümenin sürdürülmesi, sürdürülebilir bir geçim kaynağının oluşturulması, barışın ve anlayışın tesis edilmesi ve çevrenin korunmasına yardımcı olunması bakımlarından en iyi pozisyona sahip ekonomik sektörlerden biri olmaya devam etmektedir. Bununla birlikte, sektör bazı büyük sorunlarla da karşı karşıyadır: emniyet ve güvenlik endişeleri, teknolojik devrim ve sürdürülebilir kalkınmaya yönelik bir rota izlemenin gerekliliği.

4. Sorunlarına rağmen, KEİ destinasyonlarında uluslararası turizmin gelişmesine ilişkin beklentiler genel olarak oldukça olumludur. Turizm, kuşkusuz, sadece ulusal ekonomilerin sürdürülebilir kalkınması ve bölgesel işbirliğinin geliştirilmesi için değil, aynı zamanda bu alanın cazip bir turizm destinasyonu olarak şekillendirilmesi için de değerlendirilmesi gereken, bölgenin sahip olduğu en büyük değerlerinden biridir. Üye devletler arasında turizm alanındaki yasal makamların daha iyi bir koordinasyon içerisine girmeleri, ülkeler arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesine, turizmin en karlı sektörlerden biri haline gelmesine ve böylelikle KEİ Bölgesindeki sosyo-ekonomik kalkınmanın itici kuvvetini teşkil etmesine yardımcı olabilir.

5. Genişletilmiş Karadeniz Bölgesi'nin Avrupa ile Asya arasında bir coğrafi köprü oluşturduğu düşünüldüğünde, tüm bölgenin önde gelen turizm destinasyonlarından biri olarak tanıtılabileceği ortaya çıkmaktadır. Karadeniz ülkeleri, dünyanın her yerinden gelen gezginleri cezbeden zengin bir tarihi ve mimari mirasın yanı sıra, dikkate değer çevresel, doğal ve kültürel çeşitliliğe sahiptirler.

6. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)'nün 2017 yılına ait verilerine göre KEİ Bölgesi'ndeki turizm istikrarlı bir şekilde büyümektedir: KEİ üye devletleri, dünya toplamının % 10'unu veya Avrupa toplamının % 19'unu oluşturan 129 milyon uluslararası turiste ev sahipliği yapmıştır. KEİ destinasyonları, küresel turizm gelirlerinin yaklaşık % 5'ine karşılık gelecek şekilde uluslararası turizmden 66 milyar ABD doları gelir elde etmiştir. 2017 yılındaki Bölgesel büyüme oranı 2016 yılına kıyasla % 11,9 olmuştur (dünya genelinde aynı oran ise ortalama yüzde 6,8 olarak gerçekleşmiştir).

7. Yukarıda belirtilen rakamların gerçekleştirilmesiyle, turizm sadece bölgesel sürdürülebilir kalkınma için büyük bir şans değil, aynı zamanda kültür, çevre, ulaştırma ve gençlik gibi her alanda daha yakın bölgesel işbirliği için bir motivasyon unsuru olarak da ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç, 1992 yılında gerçekleştirilmiş olan KEİ Zirvesi'nde turizmin daha fazla gelişme ve işbirliği sağlanmasına yönelik olarak kilit alanlar arasına dahil edilmiş olması ile uyumlu bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

8. 2018 yılı Haziran ayında Varna'da Turizm Bakanları tarafından kabul edilen KEİ Üye Devletleri'nin Turizmden Sorumlu Bakanlarının Ortak Varna Deklarasyonunda, üye

devletlerin “sürdürülebilir turizmin, KEİ Bölgesi'ndeki sosyo-ekonomik kalkınmanın ana etkenlerinden biri haline gelmesi amacı doğrultusunda destinasyonlar arasındaki turizm akışlarını artırmaya yardımcı olabilecek olması dolayısıyla, KEİ üye devletleri arasında turizm alanındaki işbirliğinin güçlendirilmesi ve desteklenmesi için KEİ çerçevesinde birlikte çalışmaları” gerektiği saptamasında bulunulmuştur.

9. Mevcut Rapor ve Tavsiye Kararı'nın hazırlanmasında, Azerbaycan Cumhuriyeti, Bulgaristan Cumhuriyeti, Gürcistan, Yunanistan Cumhuriyeti, Moldova Cumhuriyeti, Romanya, Rusya Federasyonu, Sırbistan Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti ve Ukrayna ulusal delegasyonlarının katkılarından yararlanılmıştır. Raporun hazırlanmasında kullanılan referans materyaller Uluslararası Sekretarya tarafından İnternet üzerinden ve KEİ Uluslararası Daimi Sekreteryası aracılığıyla elde edilmiştir.

II. KEİ BÖLGESİ VE DÜNYA TURİZM ÖRGÜTÜ

10. Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), sorumlu, sürdürülebilir ve evrensel olarak erişilebilir turizmin tanıtımından sorumlu Birleşmiş Milletler Ajansı'dır. Turizm alanında önde gelen uluslararası bir kuruluş olan UNWTO, turizmi ekonomik büyümenin, kapsayıcı kalkınmanın ve çevresel sürdürülebilirliğin itici gücü olarak teşvik etmekte ve sektöre, bilgi ve turizm politikalarını geliştirme bakımından dünya genelinde liderlik sunmakta ve destek sağlamaktadır.

11. UNWTO, turizmin sosyo-ekonomik katkısının en üst düzeye çıkarılması, bununla birlikte turizmin olası olumsuz etkilerinin ise en aza indirgenebilmesi için, Küresel Turizm Etik Kuralları'nın uygulanmasını teşvik etmekte ve turizmin, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG'ler)'ne ulaşma yolunda bir araç olarak kullanımını desteklemektedir. Bir hükümetlerarası kuruluş olan UNWTO çatısı altında, 158 üye devlet, 6 bölge, 2 daimi gözlemci ve 500'den fazla bağlı üye bulunmaktadır.

12. Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), 2014 yılında, KEİ'nin Sektörel Diyalog Ortaklarından biri haline gelmiş olup, iki Kuruluş arasında, aynı yıl içerisinde kapsamlı bir Mutabakat Zaptı (MOU) imzalanmıştır. Mutabakat Zaptı (MOU)'nın amacı, Karadeniz Bölgesi'nin dünya çapında bir turizm destinasyonu olarak görünürlüğünü arttırmayı amaçlayan ortak bölgesel projeler oluşturulması ve bu projelerin uygulanması yoluyla, turizm alanında işbirliğinin artırılmasıdır.

13. KEİ Turizm Çalışma Grubu'nun Varna'da (Haziran 2018) gerçekleşen son toplantısı sırasında, UNWTO İpek Yolu Programı gibi hayata geçme aşamasında olan veya üzerinde çalışılan bir dizi proje kapsamında, UNWTO ile işbirliğinin rutin dışına çıkarak genişletilmesi ele alınmıştır. Toplantıda, ayrıca, KEİ, UNWTO ve Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2019 yılının başlarında İstanbul'da ortaklaşa düzenlenecek olan Kruvaziyer Turizmini Karadeniz'e ve Doğu Akdeniz'e çekmeye yönelik bir Uluslararası Konferans hazırlığının yapılması da değerlendirilmiştir. Toplantı katılımcıları, KEİ Bölgesine daha fazla Çinli ve Hintli turist çekmek amacıyla seminerler düzenlenmesi yönünde karara varmışlardır. Bu seminerlerin, 2019 yılı başları itibariyle UNWTO uzmanları tarafından organize edilmeleri öngörülmüştür.

14. Tüm KEİ ülkeleri UNWTO üyesidir. Sekizi (Ermenistan, Azerbaycan, Bulgaristan, Gürcistan, Moldova, Romanya, Rusya Federasyonu ve Ukrayna), UNWTO'nun Orta ve Doğu Avrupa alt bölgesinde yer almakta, dört tanesi ise (Arnavutluk, Yunanistan, Sırbistan ve Türkiye) Güney Avrupa ve Akdeniz Avrupa'sı alt bölgesinde yer almaktadır.

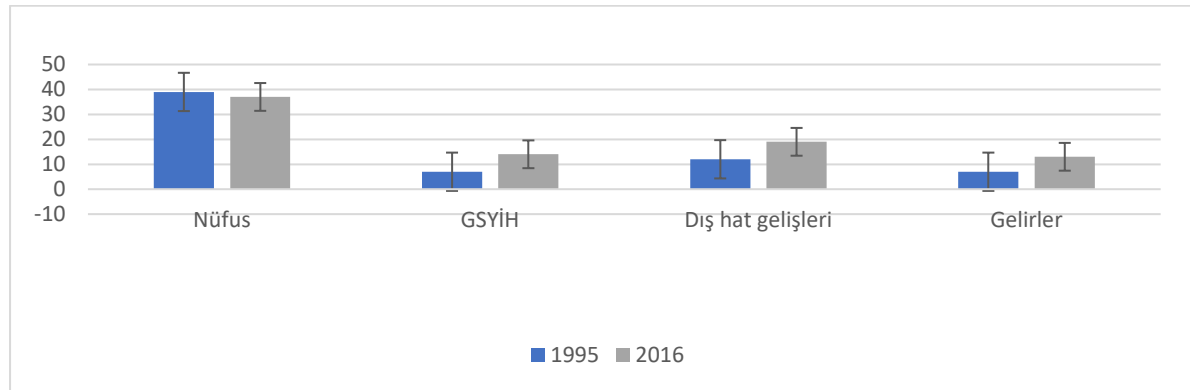
III. KEİ BÖLGESİNDE TURİZM

A. Sosyo-ekonomik ortam

15. Karadeniz Bölgesi, barındırdığı önemli mineral ve metal kaynakları ve diğer doğal kaynaklarla, Basra Körfezi Bölgesi'nden sonra dünyadaki en büyük ikinci petrol ve doğal gaz kaynağını teşkil etmektedir. Asya ve Avrupa'nın kesişme noktasında olması nedeniyle, büyük bir ulaşım ve enerji koridoru haline gelmiştir. KEİ ekonomileri, kalkınma ve gelir seviyeleri bakımından önemli ölçüde farklılıklar göstermektedirler, bununla birlikte Bölge'de kişi başına düşen ortalama GSYİH, dünya ortalaması olan 10.230 A.B.D. Doları'nın biraz altında olan 8,360 A.B.D. Doları'na karşılık gelse de, yakın geçmişte dünya ortalamasına göre çok daha hızlı bir büyüme kaydetmiştir.

16. Kişi başına düşen GSYİH, 1995 yılında kaydedilen 2.420 A.B.D. Dolarından 2016 yılında kaydedilen 8.360 A.B.D. Dolarına yükselmek suretiyle, son yirmi yılda üçe katlanmıştır. Aynı dönem zarfında, KEİ Bölgesi'nin Avrupa ekonomisinde içerisindeki payı da, 1995 yılında kaydedilen Avrupa GSYİH'sının %7'sinden, 2016 yılında kaydedilen Avrupa GSYİH'sının %14'üne yükselmek suretiyle, ikiye katlanmıştır. Aynı dönemde, KEİ Bölgesi varışlı dış hat gelişlerinin %12'den %19'a ve KEİ Bölgesi'nin A.B.D. Doları bazındaki uluslararası turizm gelirlerinin de %7'den %13'e yükselmesiyle birlikte, KEİ Bölgesi'nin Avrupa turizmi içindeki payı da yükselmiştir.

KEİ Üye Devletlerinin Sosyo-ekonomik Verileri 1995-2016

B. KEİ Bölgesindeki Turizm Eğilimleri

17. Turizm, KEİ üye devletleri arasındaki 18 işbirliği alanından biri olup, popülerliği ve önceliği sürekli olarak artmaktadır. Son birkaç on yıl içerisinde, turizm sektörü görece daha hızlı bir şekilde gelişme kaydederek dünyanın en önde gelen sosyo-ekonomik sektörlerinden biri haline gelmiş ve aynı zamanda en önemli gelir ve istihdam kaynaklarından birini oluşturmuştur.

18. Turizm sektörü, Avrupa ve dünya genelindeki ekonomi ve güvenlik sorunlarına bakılmaksızın, dünya genelindeki eğilimler paralelinde, gelecekteki büyüme oranını korumaya devam etmektedir. Dünya Turizm Örgütü (WTO)'nün tahminleri, turizm amaçlı seyahatlerde artış eğiliminin devam etmesini ve 2020 yılına kadar olan dönem içerisinde dünya turizminin yıllık büyümesinin ortalama %3,8 olmasını öngörmektedir.

19. KEİ üye devletleri, birlikte, 333 milyonluk bir tüketici pazarını ve Avrupa ekonomisinin %14'üne ve dünya ekonomisinin %4'üne karşılık gelen 2,8 trilyon A.B.D. dolar büyüklüğe sahip (2016 yılı itibariyle) bir GSYİH'ı temsil etmektedir. Bununla birlikte, ekonomik seviyeler ve gelir düzeyleri, Bölge içerisinde büyük farklılık göstermektedir.

20. KEİ Bölgesi, farklı boyutlarda ve değişen derecelerde altyapı gelişimine, bağlantılara, tanıtım ve marka gücüne sahip, yerleşmiş ve gelişmekte olan destinasyonlardan oluşmaktadır. Gelişmekte olan destinasyonlar hala görece olarak büyük bir büyüme potansiyeli içermekte iken, bazı yerleşmiş destinasyonlarda ise turizm halihazırda ekonominin başlıca ayağını oluşturmaktadır.

21. KEİ Bölgesi destinasyonlu uluslararası turist sayısı, 1995'ten 2016'ya kadar olan dönem zarfında, yılda ortalama %6 artarak, aynı döneme ilişkin dünya ortalaması olan %4 artış oranından daha yüksek bir artış kaydetmiştir. 1995'te 35 milyon olan uluslararası turist sayısı ise, hem yerleşmiş olan destinasyonların hem de gelişmekte olan destinasyonların katkısıyla, 2016'da 115 milyona ulaşarak, söz konusu yirmi yılda, üç kattan fazla artmıştır. KEİ Bölgesi destinasyonlu uluslararası turist sayısı 2013 yılında 129 milyona ulaşarak, zirve yapmıştır.

22. 2016 yılında, KEİ'nin turizm destinasyonlarının uluslararası turizm gelirleri, başlıca konaklama, yiyecek ve içecek, yerel ulaşım, eğlence ve alışverişe yönelik ziyaretçi harcamalarından elde edilen 57 milyar A.B.D. Doları'na (51 milyar Avro) ulaşmıştır. Bu rakam, Avrupa turizm gelirlerinin %13'üne ve tahmini dünya gelirlerinin ise %5'ine karşılık gelmektedir. Küresel gelirlerin oranı ise, dünya genelinde kaydedilen seyahat (%9) oranından, bir dereceye kadar bu seyahatlerin büyük bir kısmının, genellikle eğlence ve iş amaçlı seyahatler ile karşılaştırıldığında daha düşük harcamaları netice veren arkadaş ve akraba ziyaretleri (VFR) olması dolayısıyla, biraz daha düşük olarak ortaya çıkmaktadır.

23. KEİ destinasyonlarının, çoğunlukla Türkiye ve Yunanistan'ın büyük ve yerleşmiş güzergahlarının, elde ettikleri turizm gelirlerinin %64'ü Güney ve Akdeniz Avrupa bölgesinde, büyük kısmını Rusya Federasyonu'nun oluşturduğu % 36'sı ise, Orta ve Doğu Avrupa bölgesinde elde edilmiştir. KEİ Bölgesinde en yüksek turizm gelirlerine sahip olan ülke Türkiye (19 milyar A.B.D. doları) olup, Türkiye'yi Yunanistan (15 milyar A.B.D. doları), Rusya Federasyonu (8 milyar A.B.D. doları) ve Bulgaristan (4 milyar A.B.D. doları) takip etmektedir.

**KEİ Üye Devletlerinde Turizmin GSYİH'ye ve İstihdama Katkısı,
KEİ Üye Devletlerindeki Turizm Yatırımları (2017)**

KEİ Üye Devleti	Turizmin GSYİH'ye Toplam Katkısı (%)	Turizmin İstihdama Toplam Katkısı	Toplam İstihdam İçerisindeki Payı	Turizm Yatırımı (A.B.D. Doları)	Toplam Yatırımlar İçerisindeki Payı
Arnavutluk	26%	292 000 iş	24.%	269 milyon	8 %
Ermenistan	16%	160 000 iş	13 %	108 milyon	5 %
Azerbaycan	15%	610 000 iş	15 %	280 milyon	3 %
Bulgaristan	12 %	336 000 iş	11 %	840 milyon	7 %
Gürcistan	31 %	480 000 iş	27 %	175 milyon	4 %
Yunanistan	20 %	930 000 iş	24 %	3, 5 milyar	15%
Moldova	3 %	34 000 iş	3 %	46 milyon	2 %
Romanya	5 %	520 000 iş	6%	3,8 milyon	8%
Rusya	5 %	3,2 milyon iş	4,5 %	6,8 milyar	2 %
Sırbistan	6.7%	96 000 iş	5 %	299 milyon	4 %
Türkiye	11 %	2 milyon iş	7,4 %	20 milyar	8 %
Ukrayna	5.7 %	850 000 iş	5%	291 milyon	2 %

24. Turizmin KEİ üye devletlerindeki istihdama 2017 yılı itibariyle toplam katkısı, 9,5 milyonu aşkın istihdam olanağının yaratılması neticesini vermiştir. Turizm yatırımları, genişletilmiş Karadeniz bölgesindeki ülkelerin ekonomilerinde önemli bir paya sahiptir ve bu yatırımlar sayesinde, iş dünyasının aktif katılımı da sağlanmış olmaktadır.

C. KEİ çerçevesinde işbirliği

25. KEİ üye devletleri arasında tüm alanlarındaki işbirliğinin yasal dayanağı, 1992 yılında imzalanan ve 1999 yılında yürürlüğe giren KEİ Şartı'dır. KEİ üye devletleri'nin turizm alanında işbirliği yapmaları amacıyla kurulan Çalışma Grubu (WG), 1994 yılında KEİ Konseyi'nin ilgili kararı doğrultusunda kurulmuştur. Çalışma Grubu'nun kararlarından ayrı olarak, sonuç itibarıyla yayınlanmış olan Ortak Bakanlık Bildirgelerinin benimsenmiş olduğu, bugüne kadar olan süreç içerisinde 6 Bakanlar toplantısı ve Kültür ve Turizm Bakanları'nın katılımıyla bir Ortak Konferans düzenlenmiştir.

26. KEİ, 1994 yılından beri, turizmden sorumlu KEİ bakanlarının gözetimi altında yılda iki kez bir araya gelen Turizm İşbirliği Çalışma Grubu'nun faaliyetleri aracılığı ile, üye devletlerde ve ötesinde, hayati bir sektör olan turizm alanındaki işbirliğini arttırmayı ve geliştirmeyi amaçlamaktadır.

27. Bulgaristan, Temmuz 2016 itibarıyla, önceki iki yıl boyunca Ülke Koordinatörlüğü pozisyonu boş kalmış olan Turizmde İşbirliği Çalışma Grubu Koordinatörlüğü görevini üstlenmiş bulunmaktadır. Bu iki yıl içerisinde çalışma grubunun üç toplantısını Turizm Bakanlığı düzenlemiştir. Bu süreç içerisinde ülke koordinatörü, turizm sektörünün geliştirilmesi için ortak bir yaklaşım benimsemek, inovasyonu teşvik etmek ve daha yakın olan Avrupa pazarından gelen ziyaretçilerle birlikte, Çin, Güney Kore, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri ve diğerleri gibi uzak pazarlardan gelen ziyaretçiler için Karadeniz'in imajını turistik bir marka halinde birleştirmek suretiyle, bölgedeki turizm sektörünün stratejik rekabet gücünü yakalamasını netice verecek mekanizmalarına ve yollarına odaklanmıştır.

28. KEİ'nin AB ve Dünya Turizm Örgütü ile işbirliği, Bulgaristan'ın Turizmde İşbirliği Çalışma Grubu Koordinatörü sıfatıyla üstlendiği görev kapsamında yeni bir düzeye yükseltilmiştir. Bunun bir örneği, bir UNWTO Programı olan "İpek Yolu" ile ilgili KEİ'nin ve UNWTO'nun çabalarını birleştirecek şekilde, KEİ'nin Dünya Turizm Örgütü ile etkileşim içerisine girmiş olmasıdır. On iki KEİ üye devletinden on tanesi halihazırda Programa katılmakta olup; bu durum, hem söz konusu organizasyonların kendi içlerinde, hem de her iki organizasyon arasında bir sinerjinin sağlanması için mükemmel bir ortam oluşturmaktadır.

29. Çalışma Grubu, ulusal turizm stratejileri ve bilhassa Karadeniz Bölgesinde gastronomi ve şarap turizminin geliştirilmesi, Karadeniz Bölgesinde Üniversite Ortamının Entegrasyonu'nun, Turizm Alanında Uzman Eğitimine yönelik olarak geliştirilmesi, kültürel güzergahların/kültür turizmi projelerinin geliştirilmesi, sinema kaynaklı turizm ve kruvaziyer turizminin geliştirilmesi vb. olası ortak projeler hakkında bilgi alışverişi uygulamasını sürdürmüştür.

30. Bulgaristan'ın KEİ'nin Turizmde İşbirliği Çalışma Grubu Ülke Koordinatörlüğündeki son etkinliği olarak, 14 Haziran 2018 tarihinde Varna'da, KEİ Üye Devletlerinin Turizmden Sorumlu Bakanlarının Ortak Varna Deklarasyonu'nun kabul edildiği, KEİ Üye Devletleri Turizmden Sorumlu Bakanları Toplantısı düzenlenmiştir. KEİ üye devletlerinin etkinliğe katılan temsilcileri, KEİ üye devletleri arasında turizm alanındaki işbirliğini artırmak ve güçlendirmek amacıyla birlikte çalışma niyetlerini beyan etmişlerdir.

KEİ Bölgesinde çok taraflı işbirliği: ilişkilerin durumu ve devam eden projeler

31. **Kültürel Rotalar - Karadeniz'in Kültür Limanı:** KEİ Çalışma Grubu'nun, kültür alanındaki faaliyetleri ele alırken göz önünde bulundurduğu anahtar öneme haiz önceliği, Karadeniz Bölgesinin ortak kültürel mirası konusundaki araştırmaları teşvik etmek için ilgili uzmanlar arasında bir ağ yapısının tesis edilmesidir. Diğerlerinin yanı sıra, Kültür ve Turizmden Sorumlu

Bakanlar Konferansı Ortak Bildirisi (Soçi, 23 Haziran 2016), Karadeniz Bölgesindeki Kültür turizmi/kültürel güzergahlar projelerinin uygulanmasını teşvik etmiştir. Hem KEİPA hem de KEİ Uluslararası Daimi Sekreteryası, KEİ üye devletlerinin parlamentolarının ve hükümetlerinin Karadeniz Bölgesi'nde kültürel güzergahlara ilişkin projelerin uygulanmasını teşvik etmeleri ve bu bağlamda, “Karadeniz Kültür Limanı” adlı bir kurumun kurulmasını desteklemeleri tavsiyesinde bulunmaktadır.

32. İpek Yolu Projeleri: İpek Yolu Programı, Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) ve UNESCO'nun himayesinde yürütülen büyük bir projedir. KEİ, bu bağlamda, UNWTO tarafından düzenlenen bir dizi toplantıya katılmıştır. Bu toplantılarda, öncelikle turizm alanına ağırlık verilmiş olup, bununla birlikte, etkinliklere katılan bir takım kurumlar tarafından konunun kültürel yönüne de dikkat çekilmiştir. Yunanistan Cumhuriyeti Turizm Bakanlığı, KEİ üye devletleri arasında bu türden uluslararası projeler geliştirilmesi çerçevesinde, “Çarşı - Agora (Pazar yeri): KEİ Ülkelerindeki İpek Yolu üzerinde yer alan Pazarlar boyunca geleneksel pazarların deneyimlenmesi” konulu bir konsept önerisinde bulunmuştur. Söz konusu konsept önerisinin kapsamı, yerel mirasları, kültürleri ve gastronomiyi anlamının ve deneyimlemenin bir yolu olarak, bu anlamda şehirlere giriş noktası olmaları bakımından geleneksel pazarlara odaklanarak, İpek Yolu destinasyonlarını deneyimlemek için alternatif bir güzergah oluşturmaktadır.

33. Karadeniz'de Mavi Büyümenin Tesisi: KEİ Uluslararası Daimi Sekreteryası'nın "Karadeniz'de Mavi Büyümenin Tesisi " Yönetim Komitesine katılımı, KEİ'ye somut proje teklifleri sunma fırsatı vermekte olup, güncellenmiş bir Karadeniz Sinerjisi işbirliği bağlamında Avrupa Komisyonu ile daha üst düzeyde bir işbirliğini yansıtmaktadır.

34. Karadeniz Proje Destekleme Tesisi: Rusya Federasyonu, Temmuz 2016'da yapmış olduğu teklifle, Karadeniz Bölgesi'ndeki küçük ve orta ölçekli işletmelerin yatırımlara erişimini iyileştirmeyi amaçlayan Karadeniz Proje Destekleme Tesisi (BSPFF)'ni oluşturmak amacıyla 1.000.000 A.B.D. Doları tutarında bir ilk katkı sağlamıştır. Tesis, fizibilite çalışmalarının, iş planlarının ve durum tespit analizlerinin hazırlanması ve çoğunlukla enerji verimliliği, yenilenebilir enerji, çevre dostu teknolojiler, altyapılar, ticaret borsaları ve bilgi paylaşımına ilişkin faaliyetlere yönelik ortaklıklar için ağ yapılarının oluşturulması ile ilgili teknik yardım hizmetlerini finanse edecektir. Tesis, diğer bağışçı kuruluşların veya ülkelerin yapacağı katkılara açıktır.

35. KEİ Gündemindeki devam edegelen bir diğer girişim ise, verilerin toplanmasına, gastronominin tanıtılmasına ve “Karadeniz Mutfağı” markasının kurulmasına atıfta bulunmaktadır. Turizm alanında gerçekleştirilen son KEİ Çalışma Grubu toplantısı sırasında, ilgili üye devletlerin uzman ve profesyonellerinin, yeterli tutarda finansman sağlamak amacıyla, mümkün olan en kısa süre içerisinde, Karadeniz Proje Destekleme Tesisi'nin Yönetim Komitesine sunulacak olan ilgili bir proje önerisini formüle etmeleri konusunda anlaşmaya varılmıştır.

36. Sinema kaynaklı Turizm ile ilgili uzun süredir KEİ Gündemi'ni meşgul eden bir madde olarak, bir proje teklifinin formülasyonunun, finansman elde etmek amacıyla aynı Yönetim Komitesine sunulması gerekmektedir. Karadeniz'deki bölgesel, küçük ölçekli kruvaziyer “güzergah”larının geliştirilmesi amacıyla, tüm kıyı bölgelerindeki yerel kültürel varlıkların ve değerlerin haritalandırılmasına odaklanılan 400.000 Avro değerindeki bir proje önerisi ile ilgili olarak diğer uygun ortaklarla birlikte KEİ üye devletlerine çağrıda bulunulmuştur.

37. Bulgaristan Cumhuriyeti Turizm Bakanlığı, UNWTO ile ortaklaşa bir şekilde, alanında bir ilk olma özelliği taşıyan Uluslararası Dünya Medeniyetleri ve Yaratıcı Turizm Kongresi'ni 30

Aralık 2016 tarihinde düzenlemiştir. Kongre, kamu ve özel turizm paydaşlarının, yeni ve yenilikçi kültürel turizm biçimlerini teşvik eden ve kolaylaştıran stratejiler geliştirmeleri ile ilgili olarak görüşlerini, deneyimlerini ve iyi sektör uygulamalarını sunmaları ve paylaşımları için mükemmel bir platform ve benzersiz bir fırsat olarak işlev görmüştür.

38. Bulgaristan Cumhuriyeti Turizm Bakanlığı, AB üye devletlerinin turizm bakanlarının katılımıyla 13 Şubat 2018 tarihinde Turizm ve Ekonomik Büyüme konulu yüksek düzeyde bir toplantı düzenlemiştir. Bu, Bulgaristan'ın AB Konseyi'nin Dönem Başkanlığı'nı yürüttüğü dönem içerisinde turizm alanında gerçekleştirilmiş olan ana etkinlikti. Bakanlar Toplantısı, turizm sektörünün gelişmesi ve bu alandaki işbirliğinin geliştirilmesi doğrultusunda, ekonomik büyüme, bölgesel entegrasyon ve barış için sürdürülebilir bir faktör olarak turizm sektörünün rolünün vurgulanması suretiyle, yapıcı fikirlerin ve önerilerin karşılıklı değişimine odaklanmıştır.

39. 1 Haziran 2016 tarihinde Soçi'de düzenlenen KEİ Üye Devletlerinin Ulaştırma Bakanları Toplantısının neticesi, "Ulaştırma Alanında KEİ Bölgesindeki İşbirliğinden Beklentiler Üzerine Soçi Ortak Deklarasyonu"nun kabul edilmesi idi. Zirvede, KEİ Bölgesi'ndeki ulaştırma ile turizm endüstrileri arasındaki ilişkinin yanı sıra, bölgedeki ulaşım altyapısının geliştirilmesi yoluyla, turizm alanında ülkeler arasındaki değişimi artırmak için ortak ülkelerin turizm fırsatlarının geliştirilmesine yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi sayesinde ulaştırma alanında Karadeniz Bölgesi'ndeki işbirliğinin geliştirilmesine yönelik beklentiler de ele alınmıştır.

D. KEİ üye devletleri arasında turizm alanındaki işbirliğini artırma fırsatları

40. UNWTO'ya göre, KEİ üye devletleri, güçlü bir rekabetin söz konusu olduğu bu çağda, yeni turizm paketleri ve çok destinasyonlu turizm ürünleri ve güzergahları oluşturmak, geliştirmek ve pazarlamak suretiyle gelişime yatırım yaparak, değerli kültürel ve tabii kaynaklarını en üst düzeye çıkarabilirler. Bu, bölge içerisindeki turist akışının artmasına katkıda bulunacağı gibi, aynı zamanda hem komşu pazarlardan, hem de kaynak niteliğindeki uzun mesafeli pazarlardan olmak üzere dışarıdan gelecek olan turist akışının artmasına da katkıda bulunacaktır. Yeni çok destinasyonlu ürünler, lokasyonlar yerine yaşanacak olan deneyimlere odaklanmalıdır. Yakın işbirliği, kruvaziyer turizmi için, örneğin Karadeniz ve Doğu Akdeniz'de, anahtar öneme haizdir.

41. KEİ Bölgesi, turizm sektörünün farklı seviyelerde gelişmişlik düzeyinde olduğu ve çok çeşitli turizm olanakları sunan 12 ülkeden oluşmaktadır. Gelecekteki bir işbirliği için, özellikle de en iyi uygulamalar ve seyahat ve turizmin, örneğin, yerleşmiş olan destinasyonlardan yeni gelişmekte olan destinasyonlara gerçekleştirilen seyahat ve turizm, önemli yönleri hakkındaki deneyimler farklı ülkeler arasında paylaşarak, fırsatların keşfedilmesi önemlidir. Teknolojideki mevcut gelişmeler ve dijital turizmin yükselişi göz önünde bulundurulduğunda, sosyal medya ve mobil teknolojiler gibi modern pazarlama araçları, KEİ Bölgesi'ni dünya çapında benzersiz bir çok destinasyonlu bölge olarak tanıtmak için kullanılabilirler.

42. Bölgesel ve uluslararası düzeylerde rekabet edebilirliği artırarak karşılıklı olarak yarar sağlayacak bir sonuç üretmek amacıyla, turizm alanında daha yakın bölgesel işbirliğinin teşvik edilmesi önemlidir. Sektörün daha da geliştirilmesi için ilk adım olarak, profesyoneller ve girişimcilere yönelik kısa vadeli eylem planı içerisine, bilgi paylaşımı, çalışma grupları ve eğitim oturumları dahil edilmelidir.

43. Karadeniz Bölgesi ülkelerini uzak pazarlarda daha fazla tanıtabilmek için, KEİ üye devletlerini de içeren ikili ve sınır ötesi tematik turizm ürünlerinin geliştirilmesi hayati önem

taşımaktadır. Yukarıda belirtilen inisiyatiflerin uygulanabilmesi amacıyla, uygun turistik ürünlerini tanıtmaları için KEİ ülkelerinin tur operatörlerini cezbetmek faydalı olacaktır. Bu vesileyle, KEİ üye devletlerinde turizmin geliştirilmesiyle ilgili bilgilerin ve en iyi uygulamaların paylaşılması ve Gastronomi ve Şarap Turizmi, Sinema Kaynaklı Turizm, Termalizm, Sağlık ve Kaplıca Turizmi, Deniz Turizmi, Gemi ve Kruvaziyer Turizmi, Kültürel güzergahlar/Kültür Turizmi Projeleri, İpek Yolu Programı gibi belirli turizm ürünlerinin tanıtımı arzu edilmektedir.

44. Turizm ve ulaştırma politikaları arasında daha yakın bir koordinasyonun sağlanmasının önemini vurgulamak suretiyle, hava, kara ve deniz yoluyla KEİ üye devletleri ve diğer pazarlar arasındaki bağların güçlendirilmesi konusundaki mevcut çabaların birleştirilmesi önemlidir. KEİ Bölgesi dahilinde vize prosedürlerinin kolaylaştırılmasını amaçlayan destekleyici politikalar, seyahat talebinin artırılması ve istihdam olanaklarının yaratılmasına büyük ölçüde katkıda bulunabilir. KEİ üye devletleri, vize prosedürlerinin kolaylaştırılması konusunda geçmiş yıllarda büyük ilerleme kaydetmişlerdir. Bununla birlikte, uluslararası turist gelişlerini ve ilgili turizm harcamalarını artırmak için bu alanda daha fazla eylemde bulunulmasına ihtiyaç vardır.

KEİ üye devletlerindeki durum

45. *Azerbaycan Cumhuriyeti* Hükümeti, turizm alanında sahip olduğu potansiyel temelinde, turizmi öncelikli alan olarak kabul etmiş olup, turizmi bir dizi kalkınma programı ve planına dahil etmiştir. Turizm öncelikli alanlardan biri haline gelmiş ve bu alanda önemli politik ve ekonomik kararlar alınmıştır. İlgili eğitim alanında, yatırım ortamının iyileştirilmesinde, altyapıların geliştirilmesinde, sınır geçiş prosedürlerinin kolaylaştırılmasında vb. hususlarda ön çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Turizmi geliştirmek amacıyla, 2016 yılında Ulusal Turizm Teşvik Bürosu oluşturulmuş ve bu yılın başı itibariyle de, görevi bu alandaki devlet politikasının gerçekleştirilmesi olan, Devlet Turizm Ajansı (yürütme gücünün merkezi bir organı olarak) kurulmuştur. Bu yılın ilk yarısında, ülkeyi ziyaret eden yabancı vatandaşların sayısı, bir önceki yılın aynı dönemine göre %10 oranında artmıştır. Yeni oteller, yollar, rekreasyon alanları ve rekreasyon merkezleri inşa edilmiştir. Pansiyonlar yenilenmiş, yeni personel yetiştirilmiş, Bakü Şehri'nin iletişim ve pazarlama planı oluşturulmuş ve Bakü ve Azerbaycan birer turizm markası olarak lanse edilmiştir. Genel olarak, yeni turistik ürünler ve hizmetler geliştirilmiş ve oluşturulmuştur. Burada, Azerbaycan Cumhuriyeti ile KEİ üyesi ülkeler de dahil olmak üzere turizm alanında başarılı olan 30'dan fazla ülke arasında "Turizm Alanında İşbirliği" konulu Hükümetler Arası bir Anlaşma'nın imzalanmış olduğunu belirtmek gerekir. Azerbaycan Cumhuriyeti, KEİ çerçevesinde işbirliğine özel önem atfetmekte, turizm alanı da dahil olmak üzere, her bakımdan organizasyona aktif katılımını sürdürmeyi planlamaktadır.

46. *Bulgaristan Cumhuriyeti*, istikrar ve güvenilirlik duygusu sunan "yakın" ve erişilebilir bir turizm merkezi olarak bilinir. Ülkenin Avrupa Birliği'ne üye olması, turizm pazarının gelişmesine katkıda bulunmuş ve insanların, sermayenin, malların, hizmetlerin ve yeniliklerin serbest dolaşımını kolaylaştırmıştır. Bulgaristan, güzel ve çeşitlilik içeren doğası, mükemmel iklim koşulları, farklı kültürel ve tarihi mirasları, lezzetli yemekleri ve mükemmel şarabı, misafirperverliği ve Avrupa Birliği, Karadeniz Bölgesi, Rusya ve Asya ülkeleri gibi ana pazarlara coğrafi yakınlığının birleşimine dayanan zengin bir turizm potansiyeline sahiptir. Ülke, farklı hedef grupların dikkatini çeken, kalitesi makul fiyata sunan farklı turistik ürünler sunmaktadır. 2018'in ilk yarısı itibariyle, Bulgaristan'a gelen yabancı turist sayısı, 2017 yılının aynı dönemine göre kaydedilen % 8,9 artışla 3,6 milyona ulaşmıştır. 2017 yılında Bulgaristan'a gelen toplam yabancı turist ziyaret sayısı, 2016 yılına göre %7.6 daha fazla artış göstererek 8.8

milyona ulaşmıştır. Bulgaristan, KEİ üye devletleri arasından en fazla turisti Yunanistan'dan almış (1.157.622'den fazla turist ziyareti), Yunanistan'ı sırasıyla Romanya (1.139.189), Türkiye (636.046), Rusya (557.915), Sırbistan (394.162), Ukrayna (305.486), Moldova (208.594), Arnavutluk (34.033), Gürcistan (14.328), Ermenistan (5.930) ve Azerbaycan (5.720) takip etmiştir.

47. 2017 yılında, 7.9 milyon uluslararası yolcu **Gürcistan**'ı ziyaret etmiştir. Uluslararası turistlerin sayısının yanı sıra, çeşitlilikleri de artmıştır. Turizmin gelişimi, Hükümetin her kademesinde önceliklendirilmektedir. Buna göre, Gürcistan dört mevsim boyunca turistik bir varış noktası olmaya çalışmakta ve bu bağlamda aşağıdaki faaliyetlere özel önem vermektedir: turist altyapısının geliştirilmesi; seyahat tesisleri; ülke tanıtımı; hizmet kalitesinin iyileştirilmesi; ve yeni turizm ürünlerinin oluşturulması. Gürcistan Ulusal Turizm İdaresi, Dünya Bankası Grubu ve “Solimar International (Enternasyonel)” adlı danışmanlık şirketi, sektörün gelecek yıllarda gelişimine ilişkin vizyonu açıkça ortaya koyan “Gürcistan Turizm Stratejisi - 2025”i geliştirmişlerdir. Bu Stratejiye göre, Gürcistan, 2025 yılına kadar, 11 milyondan fazla uluslararası turiste ev sahipliği yapacaktır. Gürcistan, turizm pazarlarını daha da çeşitlendirmeyi ve Avrupa, Asya ve diğer bölgelerden gelen yolcuların payını artırmayı hedeflemektedir. Ayrıca, stratejide vurgulanan sekiz stratejik hedeften biri, Gürcistan Hükümeti sürdürülebilir kalkınma ilkelerini sıralama doğrultusunda, “Gürcistan'ın doğal ve kültürel mirasına saygı gösterilmesi, bu doğal ve kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi”dir. Bu vesile ile, Dünya Bankası Grubu'nun yanı sıra Gürcistan Hükümeti, Bölgesel Kalkınma Programlarını (RDP) uygulamaya koymuştur. Projeler, tarihi konutların restorasyonu, kentsel dönüşüm, iyileştirilmiş belediye ve altyapı hizmetleri, turizm alanındaki KOBİ'lere destek sağlanması ve yeni istihdam olanakları yaratılması, cazip, çeşitlilik içeren ve güvenli bir turizm sektörünün geliştirilmesi de dahil olmak üzere, her bir bölgenin yerel sakinlerine fayda sağlamaya odaklanmaktadır. Her bir projenin, bölgedeki özel sektör yatırımlarının hacmini ve yenilenen kültür mirası alanlarındaki ve tarihi kentlerdeki satış noktalarının (turizmle ilgili işletmeler) sayısını artırması beklenmektedir. Gürcistan'ın bu bağlamda bir başka önemli adım da Kongre Bürosu'nun kurulmasıdır. Gürcistan Kongre ve Fuar Bürosu, Gürcistan Ulusal Turizm İdaresinin bir alt bölümü olarak faaliyet göstermektedir. Büro tamamen devlet tarafından finanse edilmekte olup, özel sektör üyelerinden, otellerin, turistik mekanların, havayolları şirketlerinin ve destek sektörlerinin (yiyecek-içecek, ulaştırma, vb.) temsilcilerinden oluşmaktadır.

48. **Yunanistan Cumhuriyeti**'ndeki turizm sektörü, 2015-2017 yılları arasında tarihi rekor değerlere ulaşmış ve ülke ekonomisi için bir itici güç haline gelmiştir. 2017 yılında Yunanistan, turizm trafiğinde kaydedilen %9'luk artışla, 30 milyondan fazla uluslararası turisti ağırlamıştır. Ayrıca, turizm sektörü 2017 yılında 3 milyar Avro'dan fazla yatırıma ev sahipliği yapmış ve bu dönemde 4 ve 5 yıldızlı otellere ilişkin 350'den fazla yatırım projesi (mevcut ve yeni) için lisans başvurusu yapılmıştır. Yunanistan'da turizm sektörü ile ilgili politikaları oluşturma görevi, Yunanistan Cumhuriyeti Turizm Bakanlığı tarafından üstlenilmiştir. Ulusal turizm politikasının stratejik hedefleri ve eylemleri, diğerlerinin yanı sıra, aşağıdakileri içermektedir: Yunanistan'ın “yılın 365 günü boyunca cazip ve güvenli bir küresel destinasyon noktası” olarak tanıtılması; Turizm sektörünün Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)'ya katkısının artırılması; Ziyaretçi başına elde edilen gelirin artırılması; Turizm ürünlerinin, hizmet ve altyapılarının düzeylerinin yükseltilmesi; Turizm sezonunun genişletilmesi, turizm ürünlerinin zenginleştirilmesi ve çeşitlendirilmesi; Yunanistan'ın yeni destinasyonlarının sunduğu rekabet avantajlarının tanıtılması; Tematik turizmin geliştirilmesi - yeni tematik ürünlerin oluşturulması; Yeni yabancı pazarlara girilmesi; 4 stratejik temelde Yunan turizmine yönelik dijital bir ekosistemin oluşturulması (vatandaşlara ve kuruluşlara sağlanan hizmetlerin dijital dönüşümünün sağlanması, turizm eğitiminin dijital açıdan güncellenmesi, entegre çevrimiçi veri toplama ve veri işleme sistemleri); Paylaşım Ekonomisinin Düzenlenmesi - Kısa Vadeli Gayrimenkul Kiralaması.

49. Turizm, **Moldova Cumhuriyeti** ekonomisinin öncelikli sektörlerinden ve ekonomik ve sosyal hayatın önemli bileşenlerinden biridir. Turizm Ajansının Moldova Cumhuriyeti'nde 2013-2017 yılları arasında gerçekleştirdiği faaliyetler, Turizm Ajansı Eylem Planına ve Turizm Geliştirme Stratejisi - Turizm 2020'de belirlenen hedeflere uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Moldova, 2017 yılında, turist sayısı en fazla artış kaydeden ülkeler arasında dünyada beşinci sırada yer almıştır. Moldova Cumhuriyeti, "Lonely Planet" ve "National Geographic" adlı Uluslararası Rehberlerin, 2017 yılında önerdikleri ilk 10 destinasyon arasında yer almıştır. Moldova turizm sektörü, 5-7 Haziran 2018 tarihleri arasında Kışinev'de ilk kez gerçekleştirilmiş olan Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) Komisyonu'nun 61. Toplantısı sayesinde uluslararası düzeyde tanınmıştır. Moldova Cumhuriyeti Hükümeti ile Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) arasında UNWTO'nun Şarap Turizmi başlıklı 3. Küresel Konferansı'nın düzenlenmesine ilişkin, 6 ve 7 Eylül 2018 tarihlerinde gerçekleştirilecek olan Üçüncü UNWTO Küresel Şarap Turizmi Konferansı'nın düzenlenmesi için gerekli şartları oluşturmayı amaçlayan Anlaşma 20 Nisan 2018'de imzalanmıştır. Moldova Cumhuriyeti, sayısı sürekli olarak artmakta olan yabancı turistler için büyük bir ilgi kaynağı konumundadır. Moldovalı vatandaşların hareketliliği de dikkat çekicidir. Yaklaşık 3.0 milyon nüfusa sahip Moldova Cumhuriyeti vatandaşları, yılda yaklaşık 5 milyondan fazla defa ülkeye giriş/çıkış yapmaktadırlar.

50. **Romanya'nın** turizm sektörü sürekli olarak gelişmekle birlikte, ancak buradaki zorluk sürdürülebilir bir ekonomik artışa sahip olmak için ilgili tüm potansiyelin kullanılabilmesidir. Ulusal İstatistik Enstitüsü'ne göre, Romanya'yı ziyaret eden yabancı turist sayısı 2016 yılına kıyasla, 2017 yılında %109,5 oranında bir artışa sahne olmuştur. Romanya Hükümeti, turizm alanında 2018-2020 döneminde aşağıdaki önlemlerin alınmasını öngörmektedir: Turizm Kanunu'nun Kabul Edilmesi; Turizm alanında işgücüne yönelik eğitim ve öğrenim için bir Ulusal Merkez kurulması; Turizm alanındaki yatırımların sonuçlandırılabilmesi için fon sağlanması; Yeşil turizmin geliştirilmesi: Doğanın ve kültürel mirasın moderniteden etkilenmediği yerlerin kurulması ve geliştirilmesi ve böylece bu yerlerin turizm için cazip hale getirilmesi. Romanya 2007 - 2026 Ulusal Turizm Geliştirme Ana Planı, ana turizm stratejisini oluşturmakta olup, dünya pazarında etkin bir şekilde rekabet edebilmek için stratejik yönlendirme sağlamak amacıyla Dünya Turizm Örgütü ile işbirliği içerisinde geliştirilmiştir. Ana Planın temel hedefleri şunlardır: Romanya için potansiyel arzeden tüm büyük pazarları hedefleyen kamu/özel sektör işbirliğine dayalı, yıllık bazda, destinasyon pazarlama planlarının geliştirilmesi ve uygulanması; Ziyaretçilerin sıcak bir şekilde karşılanmalarını sağlamak amacıyla, tüm temel turistik bölgelerde, ziyaretçilerin hedeflerine, zevklerine göre yönlendirme yapabilecek ve ziyaretçilerin, ziyaret ettikleri destinasyonu takdir etmelerini sağlayacak şekilde uygun bilgileri temin edebilecek olan, koordinasyon halindeki turistik bilgi merkezlerinden oluşan bir ağ yapısının oluşturulması; ve Turizm sektörünün, gereksiz bürokrasi olmaksızın yüksek standartlara ulaşmasını temin edecek şekilde yüksek düzeyde işlevselliğini sağlamak üzere ilgili yasal çerçevenin sağlamaştırılması. Ekolojik destinasyonların değerlendirilmesi adına, Ulusal Eko-Turizm Stratejisini müteakiben bir sistem geliştirilmiştir. Bu türden bir sistemi Avrupa'da ilk geliştiren ülke Romanya olmuştur. Söz konusu sistem, Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi tarafından 2012 yılı Eylül ayında uluslararası düzeyde tanınmış olan Avrupa Ekoturizm Etiketleme Standardını temel almaktadır.

51. **Rusya Federasyonu**, 2015 yılında, ilk defa olmak üzere, dünyanın en çok ziyaret edilen ilk 10 turist destinasyonu arasında yer almıştır. 2017 yılı itibariyle ise, gelen turist sayısı 24 milyona ulaşmıştır. Federal düzeyde, turizm alanında Rusya'nın devlet politikasını tanımlayan ana yasama kanunu, Rusya Federasyonu'ndaki turist faaliyetlerine dayanan, ülke genelinde tek bir turizm piyasasının ilkelerini tanımlayan; vatandaşların dinlenme, hareket özgürlüğü ve

seyahat sırasındaki diğer haklarının gerçekleştirilmesi ile ilgili olarak ortaya çıkan ilişkileri düzenleyen; ve Rusya Federasyonu'nun turizm kaynaklarının rasyonel kullanım sırasını belirleyen Federal Yasası'dır (1996). Rusya Federasyonu'nun 2020'ye kadar olan dönem zarfında uzun vadeli sosyo-ekonomik kalkınma konsepti uyarınca, ülkenin yenilikçi sosyal yönelimli ekonomik kalkınmasına geçişin ana yönlerinden birini, Rusya Federasyonu vatandaşlarının yaşam kalitesinin iyileştirilmesini sağlayacak olan koşullar oluşturmaktadır. Bu koşullar, Rusya Federasyonu'ndaki rekreasyon ve turizm altyapısının geliştirilmesini ve yanı sıra, kaliteli, erişilebilir ve rekabetçi turizm hizmetlerinin sağlanmasını da içermektedir. Modern turizm ve eğlence endüstrisinin temellerinin oluşturulması ve bu endüstrinin uluslararası piyasada rekabet gücü kazanmada, halihazırda devletin sosyal ve ekonomik politikasının temel öncelikleri arasında yer almaktadır. Uzun vadeli kalkınma konseptinde vurgulanan öncelikli alanlar arasında kültürel ve bilişsel turizmin teşvik edilmesi, kültürel ve tarihi mirasın korunmasına yönelik bütüncül bir yaklaşımın edinilmesi, çevre turizminin geliştirilmesi, gençlerin Rusya'nın tarihi ve kültürel mirasına ilgi göstermelerinin teşvik edilmesi, ve iç turizm sisteminin geliştirilmesi yoluyla çevrenin korunması yer almaktadır. Rusya Federasyonu'nun "2013-2020 yılları arasındaki dönemde Kültür ve Turizmin Geliştirilmesi" başlıklı devlet programının hedefleri, Rusya Federasyonu'nda turizm ve eğlence komplekslerinin kurulması; Turist hizmetlerinin kalitesinin artırılması; ve Turizm ürünlerinin dünya turizm pazarlarında ve yerli turizm pazarlarında tanıtılmasıdır. Federal Turizm Dairesi (ROSTURIZM), KEİ Örgütü'ndeki işbirliğine sürekli olarak önem vermekte ve KEİ Turizm Çalışma Grubu'nun toplantılarına ve KEİ üye devletleri bakanlarının toplantılarına aktif olarak katılmaktadır.

52. **Sırbistan Cumhuriyeti**'nde, 2016-2025 yılları arasındaki dönemde Turizmin Geliştirilmesi Stratejisine göre, GSYİH'nın %12,5'ini turizm sektörünün oluşturması planlanmaktadır. Turizmin GSYİH içinde payının artmaya devam edeceği ve ekonomik büyümeye artan oranda katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Turizmin, otel konaklama sektörünün gelişmesi ve otel altyapısında doğrudan yabancı ve yerli yatırımların artması sayesinde, istihdamı artıracak olması ve aynı zamanda doğrudan ve dolaylı faaliyetleri turizme bağlı olan çok sayıda küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin daha da gelişmesini sağlayacak olması yoluyla, ülke ekonomisi üzerinde daha fazla olumlu bir etki yaratması beklenmektedir. Sırbistan Cumhuriyeti'nde 2016-2025 yılları arasındaki dönemde Turizmin Geliştirilmesi Stratejisine göre, turist konaklamalarının sayısının, 2025 yılına kadar, konaklanan gece sayısı bazında, %13,5 oranında artacağını öngörmektedir. 2017 yılında turizm sektöründe faaliyetler açısından bir önceki yıla göre % 7,7'lik bir artış kaydetmiştir. Aynı dönemde, konaklama ve gıda hizmetleri sektöründeki toplam çalışan sayısı %5,7 oranında artmıştır. 2016'ya kıyasla, 2017 yılında turist sayısında %12,1 oranında ve gecelik konaklamalarda ise %10,5 oranında artış yaşanmıştır.

53. **Türkiye Cumhuriyeti**, 2018 yılının ilk 6 ayında toplamda 16 milyon turist ziyaret etmiş ve bu yılki hedef olan 40 milyon turist ve 32 milyar dolarlık gelire bir adım daha yaklaşmıştır. Türkiye'nin turizm alanında uluslararası ölçekteki rekabet gücünü, pazar payını ve marka değerini arttırmak Kültür ve Turizm Bakanlığının stratejik hedefleri arasında yer almaktadır. Yukarıda belirtilen hedefler doğrultusunda çok sayıda proje ve faaliyet yürütülmektedir: Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezlerindeki her ölçekteki fiziki planlama çalışmalarının yürütülmesi; Bu hedefe yönelik olarak kamu taşınmazların turizm amaçlı tahsisinin sağlanması; Turizm politikalarının oluşturulabilmesi için istatistiki veri toplama, değerlendirme ve sektörün yararına sunma çalışmalarının yürütülmesi; Sektör temsilcisi, derneklerle toplantılar gerçekleştirilerek hizmet kalitesinin artırılması; Yaygın Turizm Eğitim programlarının düzenlenmesi (mesleki ve bilinçlendirme eğitimleri); Sağlık turizmine yönelik tematik tanıtım ve pazarlama çalışmalarının yapılması. Bakanlık, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ve buna bağlı olarak çıkartılan ve 24.07.2009 tarih ve 27298 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Deniz Turizmi Yönetmeliği kapsamında, deniz turizmi tesisleri

ve araçlarının yatırım ve işletmeciliğinin geliştirilmesi ve teşviki gayesiyle deniz turizmi tesislerini ve deniz turizmi araçlarını belgelendirilmektedir. Kanun, bunların güvenli bir biçimde kullanılmasını, bu işletmelerin ülke ekonomisine ve ülke turizmüne yararlı olacak şekilde nitelik ve standartlarının belirlenmesini, deniz turizmi sektörünün uluslararası alanda rekabet gücünün artırılmasını ve kalitesinin yükseltilmesini sağlamaktadır.

54. **Ukrayna** Hükümeti'nin önceliklerinden biri, aşağıdaki faaliyetler yoluyla turizm alanındaki devlet politikasının oluşumunun ve uygulanmasının etkinliğini artırmaktır. Bu faaliyetler: Ukrayna'da turizmin başarılı şekilde geliştirilmesine katkıda bulunacak yasal mekanizmaların devreye sokulması ve turizm altyapısının geliştirilmesi amacıyla yönelik yatırımların arttırılması; ve Ukrayna'nın yurtdışında olumlu bir turistik imaj oluşturmaya ve ulusal turizm ürünlerinin iç ve dış pazarlarda tanıtımına yönelik pazarlama tedbirlerinin gerçekleştirilmesidir. 2017 yılında, Ukrayna'da destinasyonlu turist sayısı 2016 yılına kıyasla %6 oranında bir artışla 14.4 milyon yabancı turiste ulaşmıştır. Yabancı turistlerin çoğu (Sınır idaresi rakamlarına göre) Moldova, Beyaz Rusya, Rusya, Polonya, Macaristan, Romanya, Slovakya, Türkiye, İsrail ve Almanya'dan gelmiştir. Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi (WTTC)'ne göre, turizm ve tatil alanlarının Ukrayna'nın 2017 yılı GSYİH'sine doğrudan katkısı toplam GSYİH'nin %1,5'ini oluşturmuştur. Kültür ve Turizm Çalışma Grubu'nun koordinasyon döneminde (1.07.2013 - 30.06.2015 tarihleri arasında), Ukrayna tarafı "Karadeniz Bölgesinde Kruvaziyer Turizmi Geliştirme Projesi" konseptini sunmuştur (26.02.2014 tarihinde, Yalta, Ukrayna'da). Bu konseptin amacı, Karadeniz Bölgesi ülkeleri arasında kruvaziyer turizminin geliştirilmesi, Devlet sınırlarının geçişine ilişkin sınır ve gümrük prosedürlerinin birleştirilmesi ve sadeleştirilmesi, kruvaziyer turistleri, kruvaziyer gemilerinin personellerinin kruvaziyer turizmi organizasyonunda hizmet sunabilmelerini sağlamak için standart gereksinimlerin belirlenmesi gibi mevzu ile ilgili konularda etkin bir işbirliğinin kurulmasıdır.

SONUÇLAR

55. Turizm sektörü, son on yıl içerisinde, dünya genelinde birçok ülke için temel gelir kaynaklarından biri haline gelmiştir. Ekonomik zorluklara rağmen, dünya çapında milyonlarca turist, bilinmeyen heyecanı hissetme hevesi içerisinde, çekici turistik destinasyonları aramaktadır. Sonuç olarak, geleneksel turizm yerlerinin yanında, küresel turizm haritasında yeni bölgeler ve yeni ülkeler yer alırken, din turizmi, tarım turizmi ve sağlık turizmi gibi yeni alternatif turizm türleri de ortaya çıkmıştır.

56. Bu bağlamda, Karadeniz Bölgesi, farklı ve eşsiz tabiatı, kültürel zenginlikleri, tarihi mirası ve tatil amaçlı sunduğu çok çeşitli olanakları ile, dünyanın en güzel turist destinasyonları arasında öne çıkmakta ve dünyanın dört bir yanından milyonlarca turist çekmektedir. Bununla birlikte, ekonomik krizin Bölge'deki turizm gelişimine ilişkin madalyonun diğer yüzü olduğunu vurgulamak gerekir.

57. KEİ üye devletleri, özellikle en iyi uygulamaları ve seyahat ve turizmin temel yönlerine, örneğin, yerleşmiş destinasyonlardan yeni destinasyonlara kaymakta olan turizm akışı, ilişkin farklı ülkelerde yaşanan deneyimleri paylaşarak, gelecekteki işbirliği olanaklarını keşfetmelidirler. Ayrıca, teknolojiye mevcut gelişmeler ve dijital turizmin yükselişi hesaba katılmalı ve bu bağlamda, KEİ Bölgesi'ni dünya çapında benzersiz bir çok destinasyonlu bölge olarak tanıtmak için kullanılacak olan sosyal medya ve mobil teknolojiler gibi modern pazarlama araçlarının da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

58. Üye devletler, geniş Karadeniz Bölgesinde turizm alanında işbirliğini güçlendirmek için, uluslararası pazarda Bölge'nin tanıtımına katkıda bulunacak, turist akışını arttıracak,

kruvaziyer, şarap, kaplıca turizmini geliştirecek, ve Karadeniz Bölgesi ülkelerinin sosyo-ekonomik kalkınmasının bir temeli olarak turizmin ekonomik verimliliğini arttıracak olan rekabetçi turizm ürünleri yaratmalı ve reklam kampanyaları gerçekleştirmelidirler.

59. Bu alanda bölgesel ve uluslararası düzeyde rekabetçiliği teşvik edecek karşılıklı olarak faydalı bir sonuç üretmek için daha yakın düzeyde bir bölgesel işbirliğinin teşvik edilmesi önemlidir. Profesyoneller ve girişimcilere yönelik bilgi paylaşımı, çalışma grupları ve eğitim oturumları ile ilgili faaliyetler, sektörün daha fazla geliştirilebilmesi adına ilk adım olarak kısa vadeli bir eylem planı içerisinde dahil edilmelidir.

60. Diğer önemli bir konu da, turizm ile ulaştırma politikaları arasında daha yakın bir koordinasyonun önemini vurgulamak suretiyle, KEİ üye devletleri ve diğer pazarlar arasındaki hava, kara ve deniz yoluyla gerçekleştirilecek olan bağlantının güçlendirilmesidir. KEİ Bölgesi dahilinde vize prosedürlerini kolaylaştırmayı amaçlayan hükümet politikaları, seyahat talebinin ve istihdam olanaklarının arttırılmasına önemli ölçüde katkıda bulunabilir.

61. KEİ Teşkilatı, üye devletleri ve ilgili kurumları ile yakın işbirliği içerisinde, turizmin geliştirilmesi ve çevrenin korunması amacına yönelik ortak projelerin ve inisiyatiflerin benimsenmesi için aktif olarak çalışmaktadır. Geniş Karadeniz Bölgesi için sürdürülebilir bir geleceğin inşası, tüm ilgili tarafların; ulusal makamlar, yerel paydaşlar, sivil toplum ve özel sektör, desteğini gerektiren ortak bir hedeftir.